

ابى عبدالله كمال الدين بن سراج الدين الاورگاغارى القزاقى تاليفندن.

تعليم الاب و تربيتة الولد

مراجعت قصد ايكانه آدريسمز بويله يازيلور:

Казань.

КНИЖНЫЙ МАГАЗИНЪ

И-ВЪ ХУСАИНОВЫХЪ.

تازارچه

كمال الدين سراج الدين اوغلينه ويرلسون.

قزانك، شرف مطبعهسى.

КАЗАНЬ.

Электро-типографія _Шарафъ

1907.

تعليم الادب في تربية الولد

ابي عبدالله كمال الدين بن سراج الدين الاوركاغاري القراني تأليفه.

مراجعت قصد ايكانه آدريسمز بويله يازيلور:

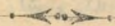
Казань.

книжный магазинъ

И-въ ХУСАИНОВЫХЪ.

تاتارچه:

Кимал الدين سراج الدين اوغليينه ويرلسون.

قرانده، شرف مطبعهسى.

КАЗАНЬ.

Электро-типографія Шарафъ

1907.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جميع حمد و ثنا اول کامل قدرتلی ربمه خاص اولمشدرکه بتون عالمی و بزلیری یوقدن بار ایتدی. هر اشمزده توغریلقنی و اوزمزگه فائدهلی و ضررلی اشلرنی بلوب فائدهلرنی اوزمزگه کیتوررگه، و ضررلرنی اوزمزدن کیتاررگه طروشقی اوچون بزه الوغ نعمت اولان (عقل) نی احسان. ایتدی. بنی آدم نك هر قایوسینه هر بر اشد عقل برله گنه توغریلقنی بامک عذرلی اولدقندن جناب حق اوزینك قللیرینه کامل رحمتلی اولدیقنی اظهار ایدوب جینگللك ایل توغریلقغه اوزلرینه فائدهلی اشلرگه کونلسونلر اوچون آرالارندن معلم و پیغمبرلر بیاردی. پیغمبرلرگه اینانوب اطاعت قیلوچیلرغه دنیا و آخرتده سعادتلی اولمق ایل، و اطاعت قیلماغانلرغه مگگو هلاک بولمق ایل، و عده قیلدی.

خلقغه اوزلرینه ضررلی و فائدهلی اشلرنی بیان ایدوب اوگره تور اوچون بیارولگان پیغمبرلر نك اولی آدم و بارچدسینك آخری

وافضلی وشریعتجه اکملی و یحشی خلقلرنی ۱ کامللامک اوچون
 یبارولگاننی بزم پیغمبرمز محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم در.
 صلوات الله وسلامه علیهم وعلى آل کلهم اجمعین.

مقدمه: بو کتابده صبی بالالارنی تربیه قلمق و آلاغه ادب
 اوگرتمکنک طریقنی بیان ایدیلور. سیدالسکائنات رسولمز صلی
 الله علیه وسلم هر توغریک حاجاتمزنی بیان ایدوب تحصیلنه تشویق
 وترغیب ایتدکی کبی بالالارمزنی تربیه قلمق، و آلاغه علم و ادب
 اوگرتمک توغریسندهده بر نیچه سوز سوبلادی. جمله دن بعضلری
 توبانده یازلاچق حدیث شریفلر در: (۲ قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
 مِنْ حَقِّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ ثَلَاثَةٌ أَشْيَاءُ، أَنْ يَحْسِنَ اسْمَهُ إِذَا وُلِدَ،
 وَيُعَلِّمَهُ الْكِتَابَ إِذَا عَقَلَ، وَيُزَوِّجَهُ إِذَا أَدْرَكَ. رسول الله صلی الله
 علیه وسلم ابتدی: اوچ نرسه بالانک آتاسی اوزرنده اولان حقی
 جمله سندن در، اول اوچ نرسه نک بری هرچان بالان توغدرلسه اسمینی
 کورکام قیلمی، ایکنچیسی هرچان بالا عقلی بولسه آکا قرآن
 اوگرتمکی، اوچونچیسی هرچان بالا اوسوب يتسه اویله ندرمکی در.
 وقال ايضا (۳ ما نحل والد ولده من نحل افضل من ادب حسن)
 دخی ابتدی رسول الله صلی الله علیه وسلم: هیچ بر آتا بالاسینه کورکام
 ادبدن آرتغراق بولاک احسان قیلمادی. وقال ايضا (۴ لان یؤدب الرجل

(۱) حدیث: (بعثت لاتم مکارم الاخلاق) معناسی: یبارلدم مین یحشی خلقلرنی
 کامللامک اوچون (طریقه عن ابی هریره رضی الله عنه).
 (۲) فی التنبیه عن ابن هریره رضی الله عنه.
 (۳) فی مشکاة المصابیح عن عمرو بن سعید رضی الله عنه.
 (۴) فی المشکاة عن جابر بن سمرة رضی الله عنه.

ولده خير له من ان يتصدق بصاع) دخى ايتدى رسول الله صلى الله
 عليه وسلم: البته ايرنك بالاسينه (بر مرتبه) ادب اوگره تمكى اول
 اير اوچون خير لور كدر بر صاع (اشلق) صدقه بيرودن. وقال ايضا
 (٤) من ولد له ولد فليحسن اسمه وادبه فاذا بلغ فليزوجه فان بلغ ولم
 يزوجه فاصاب اثما فانما اثمه على ابيه) دخى ايتدى رسول الله صلى الله
 عليه وسلم: هر كمنك بالاسى توغدر لسه، بس بالاسينك اسمنى
 واديينى كوركام قيلسون، وهر چقان بالاسى بالغ بولسه بس بالاسينى
 جفتلى قيلسون، اگر بالاسى بالغ بولوبده جفتلى قيلماسه بس
 بالاسى گناهغه ايروشسه (يعنى زنا قيلسه ياكه اوپمك، قوچمق،
 تومتق كى حرام اشلىرى قيلسه) بالانك گناهسى آتاسينه بولور (يعنى بالاسينه
 بولغان قدر گناه آتاسينده بولور والله اعلم). وقال ايضا (٥) ايها الناس
 قوا انفسكم واهليكم نارا، وعلموهم وادبوهم) دخى ايتدى رسول الله
 صلى الله عليه وسلم: اى آدملر اوزكزنى واهللر كزنى تموغدن صافلا كز
 اهللر كزگه (يعنى خاتون وببالار كزغه) علم اوگره نكز. بالالرينه علم
 وادب اوگره تمگان كشيلىر حقنده هم بالالارى حقنده ايتدى (٦) وويل
 لا اولاد آدم من آبائهم لا يعلمون القرآن والادب والفرض فينشئون
 جهالا وانا برى من هؤلاء يعنى من الالباء) نه حسرت ونه اوكنچ
 آدم بالالرينه حاصل بولور آتالارندن، آتالارى بالالرينه قرآن وادب

(٤) فى المشكاة عن ابى سعيد وابن عباس رضى الله عنهم.

(٥) فى التنبية عن على بن ابى طالب رضى الله عنه.

(٦) خزينة الاسرار.

اوگره تماسلر، فرض لر نی اوگره تماسلر، بس بالالری جاهل بولغانلری
 حالده اوسهلر، مین بیزگوچی من بوجماعتدن. (یعنی بالالری نه علم
 وادب اوگره تنیگان آتالاردن).

بالارغه توغاجده یورتله چك اشار حقتده ایتدی: (۷ من ولد له
 مولود فاذن فی اذنه الیمنی واقام فی اذنه الیسری رفعت عنه ام الصبیان)
 هر کمنک بالاسی توغدرسه بس اوک قولاغینه اذان وصول قولاغینه
 قامت ایتسه اول بالادن ام الصبیان (آروی) کیتاریلور. (۸ عن اسماء
 بنت ابی بکر انها حملت بعبده بن الزبیر بمكة قالت فخرجت وانسا
 متم فأتیت المدینة فنزلت قباء فولدتہ بقباء ثم أتیت به رسول الله
 صلی الله علیه وسلم فوضعتہ فی حجره ثم دعا بتمرۃ فمضعها ثم نقل فی
 یدیه ثم حنکة بالتمرۃ ثم مسحہ وصلی علیه وسماه عبد الله اسماء بنت
 ابی بکر رضی الله عنہمادان روایت قیلندی: حقیقتده اول مکده عبد الله
 بن الزبیر گه یوکل بولدی، حضرت اسماء ایتدی بس حمل بدتم تمام
 بولوغه یاقن بولغان حالک مکهدن چقدم (یعنی مدینه گه هجرت قیلو اوچون)
 بس مدینه گه یاقن کلدیم هم قباغه ایندم، (یعنی استراحت اوچون توقتادم)
 بس عبد الله نی قباغه توغدردم، سوگره عبد الله نی مدینه گه رسول الله
 صلی الله علیه وسلم گه کلتوردیم، بس عبد الله نی رسول الله صلی الله
 علیه وسلم ننگ ایتا کینه قویدیم، سوگره رسول الله صلی الله علیه وسلم بر
 خرما صوراب آلدی، واول خرمانی چاینادی، سوگره عبد الله ننگ آوزینه

(۷ فی الاحیاء.

(۸ فی البخاری ومسلم. قباء مدینه ایله مکه آراسنک مدینه دن ایکی میل مسافه ده

واقع برقریه در. (منه رحمه ربه)

توکردی، سوکړه چاینگان خرمهني عبداللہ ننگ آکځاوينه صلاحی، سوکړه
 عبداللہنی صیادی، و آکځا برکت برله دعا قلدی، و آکځا عبداللہ دیو
 اسم قوشدی، (٩) وعن أبي موسى رضي الله عنه قال ولد لي غلام
 فأتيت به النبي صلى الله عليه وسلم فسماه ابراهيم فحنكه بتمره ودعا له
 بالبركة ودفعه الي) دخی روایت قلندی ابی موسی رضی الله عنه دن:
 اول ایتدی مینم ایر بالام توغدردی، بس آنی پیغمبرمز صلی الله
 علیه وسلم گه کلتوردم، پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم اول بالاغه
 ابراهیم دیو اسم قوشدی، وبر خرمانی آکځاوينه صلاحی، و آکځا
 برکت برله دعا قلدی، و آنی مکا ویردی. وقال ایضا: (١٠) الغلام
 مرتین بعقیقه تنبیح عنه یوم السابع ویسمى ویحلق رأسه) دخی
 ایتدی رسول الله صلی الله علیه وسلم: بالا عقیقه سی برابرینه رهن
 (زا کلاذ) ٤ قلنومشدر، اول عقیقه نی بالا اوچون یدنجی کونک بوغازلانور،
 هم بالاغه اسم قوشولور، دخی ساچینی آنور، وقال ایضا: (١١) من
 ولد له ولد فاحب ان ينسك عنه فلينسك عن الغلام شاتین وعن
 الجارية شاة) دخی ایتدی رسول الله صلی الله علیه وسلم: هر کمنک بالاسی

(٩) فی البخاری ومسلم.

(١٠) فی المشكاة عن سمرة رضي الله عنه.

(٤) (بالا) عقیقه سی برابرینه (زا کلاذ) قلنومش دیگان سوزننگ معناسی بالادن
 عقیقه بوغازلاناماسه، بالا صیلق وقتنک اولوب کیتسه آتا آناسینه شفاعتچی بولماس،
 یا که بالادن فائولانو بولماس. یا که سلامتکی کامل بولماس، دیگان سوزدر؛ والله
 اعلم: شروع الحدیث.

(١١) فی المشكاة عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده رضي الله عنهم.

توغدراسه، بس بالاسى اوچون بوغازلمقنى سوسه، اير بالا اوچون
ايكى قوى وقز بالا اوچون بر قوى بوغازلاسون. (١٢) وعن عليّ
بن ابي طالب قال عَقَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْحَسَنِ بِشَاةٍ
وَقَالَ يَا فَاطِمَةُ احْلِقِي رَأْسَهُ وَتَصَدَّقِي بِزِنَةِ شَعْرِهِ فَضَةً) دخی علی بن
ابی طالب رضی الله عنه دن روایت فلندی: اول ایتدی رسول الله صلی
الله علیه وسلم حسن اوچون بر قوی بوغازلادی، وایتدی ای
فاطمه حسن نك ساچنی کیتار، وساچی آورغی کمش صدقه ویر،
دیدى: وقال ايضا (١٣) انکم تدعون يوم القيامة باسمائکم واسماء
آبائکم فاحسنوا اسمائکم) دخی ایتدی رسول الله صلی الله علیه وسلم:
حقیقته سز قیامت کوننده اسملرگز ایله وآنلارگز نك اسملر ایله
چافریلورسز، بس اسملرگزنی کورکام قلیگز دیدى. وقال ايضا:
(١٤) تسموا باسماء الانبياء واحب الاسماء الى الله عبدالله وعبدالرحمن
واصدقها حارث وهمام واقبجها حرب ومرة) دخی ایتدی رسول الله
صلی الله علیه وسلم: پیغمبرلر اسملری ایله اسملانگز، اسملر نك اللهغه
سو کلوره گی عبدالله، هم عبدالرحمن در. راستراغی حارث، ایله همام در.
قیبجراغی حرب، ایله مره در. وقال ايضا: (١٥) ليس للصبي خير من

(١٢) في المشكاة.

(١٣) في المشكاة عن ابي الدرداء رضي الله عنه والا حياء.

(١٤) في المشكاة عن ابي وهب الجشني رضي الله عنه.

(١٥) في الشريعة.

لَبَنِ امَّه) دخی ایتدی رسول الله صلی الله علیه وسلم: صبى اوچون
 آناسینگ سوتندن خیر اورک هیچ بر نرسه یوقدر. وقال ایضا:
 (۱۶) لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ سِرًّا فَإِنَّ الْغَيْلَ بِدَرِكِ الْفَارِسِ فَيُدْعِثِرُهُ عَنْ فَرَسِهِ
 دخی ایتدی رسول الله صلی الله علیه وسلم: بالالارکرنی یاشر ون اولترماکز،
 چونکه حمل وقتنده غی سوت آنلانغان کشیگده ایریشوب آتندان
 یغوب هلاک ایتار. وقال ایضا: (۱۷) الْأَرْضَاعُ يَغْيِرُ الطَّبَاعَ دخی ایتدی
 رسول الله صلی الله علیه وسلم: سوت ایمهک طبیعت (واخلاق) نی
 اوزگارتور. (یعنی قایو بالا نیندای خاتوننگ سوتینی ایمسه طبیعت
 وخلقده شول خاتونغه اوخشار) والله اعلم.

برنجی باب یاگھی توغان بالانی تربیه قیلماق روشی بیاننده.

یوفاریده مذکور حدیث شریفلردن، هم طب کتابلردن واحیاء
 ومفاتیح کئی اخلاق وموعظه کتابلردن مستفاد بولغان بر نیچه سوز
 دیه چکمز. ومنه التوفیق. بالادنیاغه کیلگاچک یخشی واورتاچه یلی صوبرله
 یووب یومشاق وآق وبیک پاک چوپرا کگه ائوریلور، صوگره بالانگ
 اوک قولاغینه اذان وصول قولاغینه قامت ایتولور، نیتاک (۷) نچی

(۱۶) فی المشکة عن اسماء بنت یزید.

(۱۷) تسهیل المنافع.

حدیثه اوندی. صوگره عقیقه بوغازلامایه چق کشی شول ساعتده بالاسینه اسم فوشار، یا که غیر کمه سه دن اسم فوشدر، هم بخشی لندلی خورمانی بخشی چایناپ آزغنه بالانک آوزینه قویوب بالائی آوزلاندر، یا که بال و بوکا اوخشاشلی تاتلی نرسه ایله آوزلاندر. (بالاغه اسم فوشونی هم آئی آوزلاندرونی عالم و صالح کشی که تاپشرمق اولی در، نیتاک صحابه لر بو اشلرنی رسول الله صلی الله علیه و سلم که تابشرغانلر. (۸) نجی و (۹) نجی حدیثه اوندی. عقیقه بوغازلایه چق کشی اسم فوشونی یدنجی کونگه کچوکتروب یدنجی کونده عقیقه سنی بوغازلار هم بالاغه اسم فوشولور، وساچنی آلنوب آورلفی قدر کمش یا که آلتون ۱ صدقه و یریلور، ننا که (۱۰) نجی و (۱۲) نجی حدیثه اوندی.

عقیقه بیانی.

قر باناقغه درست و یارارلق حیواننی بالا توغان نک یدنجی کونده، حاضرلگی اولماز ایسه اون دورنجی یا که یکرمی دورنجی کونده بالا و یرگانینه شکر ایدوب الله رضاسی اوچون ایر بالادن ایکی قوی ۲، قز بالادن بر قوی بوغازلانور، بونی (عقیقه) دیرلر. عقیقه نی بوغازلاغاچ هیچ بر سویاکنی صندر ماینچه بلکه بوونلرندن غنه کیسوب آیریلور، صوگره بر بوطنسی چی کوینچه ای لک قیلغان خاتونقه و یریلور. فالغانینی هم چی کوینچه فقیرلر که صدقه فلنور، یا که پشروب آشاتلور.

امام قسطلانی دیمشدر که عقیقه جمیع حکمه قر باناق کبیر، هم عقیقه نی پشورمک سنندر، مگر بر آیاغنی چیلته ابیگه و یرلور دیدی.

(۱) عینی شرح البخاری، واحیاء علوم الدین، ومفاتیح الجنانک مذکوردر.

(۲) ۱۱ نجی حدیث که باق.

عقیقه بعض علماء فاشنده واجب، و علماء شافعیه فاشنده سنة مؤکده اولوب، علماء حنفیه فاشنده فضیلت و مستحب در. عقیقه‌نی بوغازلار آلدنده بو دعائی اوقور، (اللهم هذه عقیقه فلان ۳ دمها بدمه و لحمها بلحمه و عظمها بعظمه و جلدها بجلده و شعرها بشعره اللهم اجعلها فداء لابن ۴ فلان من النار) ترجمه: ای الله بو عقیقه فلان نك عقیقه‌سی در، بو عقیقه نك فانی فلان نك فانی بر ابرینه در، و ایتمی ایتمی بر ابرینه، و سویا کی سویا کی بر ابرینه در، و تیرسی تیرسی بر ابرینه و توگی توگی بر ابرینه در. ای الله بو عقیقه‌نی فلان نك اوغلی نه تموغدن یولونه تورغان نرسه قیل.

بالاغه اسم قوشمق و کورکام اسملر و یاراماغان اسملر بیاننده

بالاغه اسم قوشقانک شرعاً و عقلاً ماقتا اولی کورکام اسمنی قوشارغه تیوشلی در، معناسز اسملردن هم ناچار و قاتیغلقغه دلالت قیلا تورغان فبیح اسملردن صافلانمق و اجتناب تیوشدر، (۱۳) نجی و (۱۴) نجی حدیثلره باقی. دهی نفسینی کچیلک دن بیک پا کلاوغه دلالت قیلا تورغان اسملردن صافلانمق تیوشلیدر، بوندای اسملرنی رسول الله صلی الله علیه وسلم اوز گارته تورغان بولغان، مثلا (بره) ۵ اسمی بر خاتوننی

(۳) (فلان) دیهچک اورونغه آنک اوچون عقیقه بوغازلانه تورغان بالانک اسمی ذکر قنلور.

(۴) (لابن فلان) دیهچک اورونغه بالانک آتاسی نك اسمی ذکر قینور. مثلا اسمی کامل اولسه (لابن کامل) دیلور؛ هم ترجمه ده اولان فلان لر اورنینه اسملری ذکر قنلور.

(۵) (بره) نك معناسی: بخشیلغی کوب بولغان خاتون دیمکدر، (عاصیه) گناه قلوچی خاتون، (حزن) قاتیغلق، (سهل) چینگلک (اصرم) کیسوب آیروچرق، (زرعه) ساچهچک اولوق، (مضطجع) یانی اوزره اوزایوب یاتوچی ایر، (منبعث) کوندلمش ایر معنالار نهدر.

(زینب) ایکچی سینی (جویرید) آنادی. (عاصیه) اسملی خانونی (جمیلہ)،
 (حزن) اسملی کشینی (سہل) (اصرم) اسملی فی، (زرعہ)، (مضطجع)،
 اسملینی (منبعث) آنادی. کورکام اسملر اللہ تعالیٰ نك اسماء حسنا سینه
 عبد کلمہ سی اضافہ قیلونغان اسملردر. مثلا: عبد اللہ، عبد الرحمن،
 عبد الرحیم، عبد الملک، عبد القدوس، عبد السلام، عبد المؤمن، عبد
 المہین، عبد العزیز، عبد الجبار، عبد الخالق، عبد الباری، عبد الغفار،
 عبد القہار، عبد الوہاب، عبد الرزاق، عبد الفتاح، عبد العلیم، عبد الرفع،
 عبد السميع، عبد البصیر، عبد الحکیم، عبد العدل، عبد اللطیف، عبد الخبیر،
 عبد الحلیم، عبد الغفور، عبد الشکور، عبد العظیم، عبد السکبیر، عبد الحفیظ،
 عبد الجلیل، عبد الکریم، عبد الرقیب، عبد المجیب، عبد الحکیم، عبد المحید،
 عبد الودود، عبد الحق، عبد القوی، عبد الولی، عبد الحمید، عبد الحی،
 عبد القیوم، عبد الواحد، عبد الاحد، عبد الصمد، عبد القادر کبیلر الخ.
 ودخی پیغمبرلر علیہم الصلاة والسلام اسملری: محمد، ابراہیم،
 اسماعیل، اسحاق، یعقوب، یوسف، ایوب، شعیب، موسیٰ، ہارون،
 ذوالکفل، داود، سلیمان، الیاس، الیسع، آدم، ادیس، نوح، ہود،
 صالح، لوط، یونس، زکریا، یحییٰ، عیسیٰ وغیرلر. یوقازیدہ مذکور
 اسملردن باشقہ حدیث کتابلرندہ مذکور اصحاب کرام وتابعین
 وغیر حدیث روایت قیلوچی ذوات کرام نك اسملری: عمر، عثمان،
 علی، حسن، حسین، زبیر، طلحہ، عباس، سعد، سعید، عقیل، جعفر،
 بشیر، خالد، جابر، عمرو، عبادہ، انس، زید، اسامہ، نعمان، بلال،
 معاویہ، سفیان، ہشام، لیث، معمر، عامر، یزید، سالم، ہمام، قتادہ،
 عید اللہ، عتبہ، عقبہ، شعبہ، صہیب، حفص، زہیر، واثق، احمد، محمود،

منصور، قیس، علقمه، بشار، مسلم، حماد، نافع، هلال، عوف، روح،
 بشر، مالک، عطاء، جریر، بکیر، حمید، عاصم، حبیب، زبید، معاذ.
 خاتونلر اسمی: خدیجه، فاطمه، رقیه، عائشه، اسماء، عفرأ،
 میمونه، سوده، کبشه، عبیده، توامه، قیله، زینب، هند، فاخته،
 رمته، لیلی، صفیه، دحبیه، حلیمه، رمیثه، حفصه، آسیه، آمنه، مریم،
 جمیله، ماریه، زائده، نسیمه، عالیه، مخدوره کبیار.

اما نبی الله، ولی الله، صفی الله، عبیب الله، عین الله، خلیل الله، زین الله،
 شریف الله، عزیز الله، زکی الله، صلوات الله، رحمة الله، خلیل الرحمن،
 فیض الرحمن، فتح الرحمن؛ دخی جلال الدین، جمال الدین، کمال الدین،
 شمس الدین، عین الدین، فتح الدین؛ دخی فخر الاسلام، شمس الاسلام،
 شیخ الاسلام، عین الاسلام کبیلرناک بعضسی ایله انبیاء عظام و علماء کرام گه
 لقب ایلوب آنالغان بولسه ده اصحاب کرام و تابعین زماننده هیچ
 کمنک بو کبی اسملر ایله اسمله ننگانی معلوم توگل، هم معنالریده بیک
 الوغ بولغانلقدن بوندای اسملر نی بالاغه قوشمق ادبسنلک و سلف الصالحون
 بولندن چقمق در. بناء علیه بوندای اسملر نی قوشودن صافلانمق تیموشلیدر.

بالاغه سوت ایمزک بیان

بالاغه سوت ایمزک مدتی ایکی یلدر. نیتاک قرآنده کلدی
 (والوالدات یرضعن اولادهن حولین کاملین لمن اراد ان یتیم الرضاة)
 معناسی: ایمهک مدتی تمام ایتمکنی تلگهان کشی اوچون آنالار
 بالالارینی کامل ایکی یل ایمز لر. بالا آشاوغه قدرتلی بولوب آنا آناسی
 سوتدن آیروغه کیکش ایتسه لر ایکی یلدن کیم ده ده ایهودن آیرمق درست در.

نتاك آیتده کیلدی (فَانْ ارَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جَنَاحَ عَلَيْهِمَا) بس آتا برله آنا آرالرنده اتفاق وکیکاش برله بالالرینگ ایکی یل تولماسدن الوک ایودن آیرلماقینی نلهسلر بالانی ایودن آیروده بولارغه مشقت وگناه یوقدر. بالانی اوز آناسی ایهمزک اولی در. نتاك (۱۵) نچی حدیده اوتدی. هم طبییئر ننگه ایتکانی شولدر، اگر اوز آناسی ایهمزک ممکن بولماسه، سوتی یوقلدن یا که دوامی چیرلی بولغانلقدن، اول وقتده بالانی ایهمزک اوچون اورتاچه یاشلی، کورکام خلقلی و کورکام یوزلی و دیانتلی ظاهری و باطنی آورولردن سلامت وایتلی هم زور اییبلی و کیگ کورکه کلی خاتوننی ازلب تابارغه تیوشلی. شوندای خاتون تابولسه بیک خوش یا که بوکا یاقن بولسه ده. اما ایمزوچی خاتون تابولماسه اول وقتده قاینغان یلی صییرسوتینه بر آقاینغان تانلی صوفاتشدروب هم نه می چغارق شکر صالوب شول سوتنی اچرتوب بالانی تربیه قیلنور. اما ایمزو مدتک بالاغه سوتدن باشقه نرسه آشاتورغه یارامیدر، طبیعتی و آش قازانی ضعیف اولدقدن باشقه نرسه لرنی سگدررگه کوچی یتماو سبیلی اچی بوزلوب هلاک بولماقی احتمالدر، خصوصا اولگی یلده بیگراک صافلانق تیوشلی، اولگی یارطی یلده البته صافلانق کیرک، ایکنچی یلده تانلی و تیز سگشلی نرسه لرنی آز آزغنه آشاتا باشلاب تمام آشارغه اوگرانگچ آفرولاب آیرورغه یاریدر، اما بیک مایلی نرسه لرنی آشاتودن همک بالاغه کوب آشاتودن بیک صافلانق لازمدر. سوتی آز بولغان خاتون طبییئرلردن صوراب سوت آرتدره تورغان طعامنی آشارغه کیرک، سوتی صیوق بولسه ایتنی کوبراک آشارغه کیراک،

(۱) بوتوغریک اسکمی زمان طبییئری ایله بو زمان طبییئری ننگ سوزلری بردن همده بالاتش سوز طوبوب برنیچه آیلرغه قدر تش چغوب اوساوندک تورلو آشامق نرسه لری آشاوغه صلاحیتی یوقلغینه استدلال قلمق ممکندر.

ایت آشامق سوتنی فویرته در. بالایمزوچی خاتونغه یاقنلق ۵ قیادون صافلانق اولی در، چونکه یاقنلق قیماغاچ خاتون حامله بولسه سوتی بوزلوب ایبوچی بلاغه ضرر کیلمک احتمالی بار، (۱۶) یچی حدیثده اوتدی. بالانک تینی وکیوم وچوپراکلرینی مکن قدر کرسز وپاک ایدوب تربیله مکنگه اجتهاد قیلنور، پاکلک نڭ سلامتاکنگه اثری بیک کوبدر، بالانی هر کونده برنیچه مرتبه یووندررغه تیوشلی خصوصاً یانگی توغان وقتلرنک، بالانی توتقانک بیک صافلانوب یومشاق توتارغه تیوش، چونکه اعضاری بیک ضعیف بولغانلقدن ایمکانو احتمالی بار. هم بیک یاقنی و بیک قارانغی ابوده تربیله مەینچه اورتاچه یاقنلی هم یلیسی (۱۶) ایله (۱۸) درجه (غرادس) آراسنده بولغان ابوده تربیله مە کیرک. بالانی تیرلرک اسسی لکن هم ضرر ویررک صالقدن صاقلامق تیوشدر. بالانی یومشاقغنه توتوب حرکتلندر یلور؛ خصوصاً قارنی توغراق بولسه فائده لیدر دیمشلر. دخی بالانی بوتو اوچون یاننده نچکه وموگلی تاوش ایله فائده لی شعرار برله کویلاب اولتورمق بیک فائده لی دیمشلر. والله اعلم.

ایکنچی باب بالاغه ادب اوگرتمک نڭ

طریق بیاننده

حجة الاسلام امام غزالی رحمه الله ایتدی، بلگل سین حقیقتده صییلرنی چیشلیقغه اوگرتمک نڭ یولی بیگرک کرکلی و بیگرک محکم

(۵) ضرور بولوب یاقنلق قلسه خاتونی حامله بولوب سوتی بوزلودن قورسه اول وقت حیله سی بودر: یاقنلق قلوب تمام بولغاچده خاتونینه حرکتلورگه قوشار. ولای قلسه علوق بولماس خاتونی هم حملگه اوزماس دیمشلر. والله اعلم.

وقوتلی قلوبنمیش اشلر جملہسندندر. صبی بالا آنا آناسی فاشنك امانتدر. صبی بالانك پاك اولان قلبی هر بر نقش و صورتدن خالی و خالص و قدرلی جوهردر، **اول قلب هر بر نقشلانك چك نرسه لرنی قبول ایدوچی،** و اول قلبنی نرسه گه میل قلدلرسه (اوشدرلسه) شول نرسه گه میل قلوچیدر. بس بالانی یخشیلقعه عادتلاندرلسه، و آثا یخشیلقنی اوگرتولسه شول یخشیاق اوزره اوسار. هم دنیا و آخرتده ایز گو وختلی بولور. و اول بالانك ثوابنده آنا آناسی، و هر بر علم اوگرتوچی سی، دخی ادب اوگرتوچیمی بالاغه شریك بولور. و اگر بالانی یاوزلقغه عادتلاندرلسه و حیوانلرنی بوش یبارلگان کبی بالانی (اوز اختیارینه)

شرح: بسم الله الرحمن الرحيم. ای حرمتلو قردشدر الله دارقندن اوزمژگه امانت ایدوب و بارلگان بالالرنك قدرینی بلوب حقلرینی جینگلگه صایما یوب خیانت و بالقالوق قلماینچه کامل اجتهاد برله شرع شریف بیورغانچه تربیه قلمق علم و ادب اوگرتمك اوستهزگه لازم و فرضدر. نتاك اوتكان حدیثلردن معلوم اولدی. دخی الله تعالی قرآن کریمده بیورر. (یا ایها الذین آمنوا قوا انفسکم و اهلیکم نارا) معناسی: ای مؤمنلر اوز کزنی و اهالمرکزنی تموغدن صاتلاکز: اوزمژنی تموغدن صاقلامق، الله تعالی نك بیورغان اشلرینی اوگرنوب بلوب اول اشلرنی قلمق ایله، و طیغان اشلرینی بلوب اول اشلردن طیولوق ایله حاصل بولور. اهملرهمزنی یعنی خاتون و بالالارهمزنی تموغدن صاقلامق آلاغه علم و ادب اوگرتوب الله تعالی نك بیورغان اشلرینی اشلتمك، و طیغان اشلردن طیومق و صافلاندرمق ایله گنه حاصل بولور. بالانی ناچارلقغه اوگرتمك یاکه اوز اختیارینه یباروب کیوم سالومده، و آشامق اچمکده، و کشی برله بولغان معاملهده، و باشقه اشلرنك شرعا و عقلا تپوشلی بولغان ادبلرنی اوگره تماینچه هم دینده و دنیا سنده محتاج بولغان مسئلهلرینی بلور قدر علم اوگره تماینچه ضایع قیلوق اشدالقبایع و حرام اشدر. حاضرگی زمانده هریرده مسلمانرغه بو قدر جهالت و اخلاق سزلق نك غلبه قیلمقیده کوب آتالار عزیز بالالارینه علم و اخلاق و ادب اوگره تماینچه و دین تانوتماینچه حقلرینی جینگلگه صایوب بالالارینی ضایع ایتدکارندن کلمشدر. چونکسه بو روشلی تربیه سز علم و ادبدن عروم بولوب نفسی تلاگان بوزوقلقغه عادتلانوب اوسکن بالا الوغ بولغانچده تور او بوزوقلقی قیلمودن دخی آنا آناسی هم اوز توغانلارینی

بوش یبارلسه، بالا یاوز بولور، وھلاك بولور. بالانك یاوز وھلاك بولماقینك گناھی بالانك تر بیهچیسنه، و آكھا خواجھلق ای دوچیگه بولور. تحقیق الله عزوجل ایتدی (یا ایھا الذین آمنوا قوا انفسکم واهلیکم ناراً) معناسی: ای مؤمنلر اوزكزنی واهلاركزنی تموغدن صافلاكز. هر قچان آنا بالاسنی دنیا اوتندن صافلی تورغان بولغاچ (یعنی هر بر آنا اوزینك بالاسنی البته دنیاده اوتقه توشوب یانودن صافلیدر، شولای بولغاچ دنیا اوتندن نیچه درجهلر اسی و قوتلی بولغان) آخرت اوتندن تموغدن بالاسنی صافلاماقی آرغراق تیوشلی بولادر. بالانی آخرت اوتندن (تموغدن) صافلامق، بالاغه ادب اوگرتمك وناچار صفتلردن بالانی پاكلامك ایله هم بالاغه كوركام خقلرنی ۱ اوگرتمك ویاوز بولداشلردن بالانی صافلامق ایله ودائما خوش نعمت

وباشقه مسلمان قردشلیرنی رنجتودن اصلا چیركانمیدر. نیچون چیركانسون آنك قاشنه بو اشلرنك قباحتلگی وضرری قایو درجهده الوغ ایلكی معلوم توگلدرد. بس هر كم بالاسینك الوغ بولغاچده یغشی بولماقینی و آنا آناسینه اطاعتلی وباشقه كشینلرگه یغشی معاملی حاصل كلام دنیا و آخرتده بختلی وسعادتی اولماقینی سوسه كامل اجتهاد برله بالاسینه علم وادب اوگرتسون. یعنی الوغ بولغاچده رعایهسی تیوشلی بولغان ادبلیرنی بالاسینه اوگرتسون. بالالارغه ادب اوگرتمك جینگل بولسون اوچون مشهور عالملرهن حجة الاسلام حضرتلرینك «احیاء علوم الدین» اسملی كتابندن (صبی بالالارنی یغشیلقغه وادبكه اوگرتمك و خقلارینی كوركام لاندرومك نكڭ طریقینی بیان ایتكان باب) فی اوز تلمرگه ترجمه قلدیم. هم شرح و بیان ایلدوب منكور امامنك بعض سوزلرینه دلیل و مناسبتلی اولان آیت وحدیثلرنی كتابنك قریینه یازوب ترجمه قلدیم. ومن الله التوفیق.

(۱) عن رجل من مزينة قال قالوا يا رسول الله ما خير ما اعطى الانسان قال الخلق الحسن. مزينة قبلاسينك بر ایردن روايت قلدی: اول ایر ایتدی صحابهلر ایتدیبار یا رسول الله انسانغه بیرلرگسان نرسنه نكڭ خیلورارگی فی نرسه در دیو. رسول الله صلی الله علیه وسلم ایتدی، كوركام خلقدر، دیدی. فی المشكاة.

وراھتىلىككە بولۇغە بالانى عادتلىنىدۇ ماۋاپىلە حاصل بولۇر. بالاغە بېزەنەنچەك وزىنتىلانىچەك نىسەلەرنى ھەم راھىتىلىك وخوش تىركلىكنىڭ سىبىلەرنى سوكلى كورسانولماس. چونكە بالاغە مەككور اشلەرنى سوكلى كورسەتولسە، بالا الوغ بولغاچدە دائىما راھىتىلىك سىبىلەرنى ھەم زىنىتىنى ازىبەمەرنى ضايە قىلۇر، ومىگىگولك گە ھلاك بولۇر. بىلكە تىوشىلىدىر بالانى توغراچە (ناچار اشلەردىن) صاقلامق. بس ۋى بولغان كىشى بالانى تىرىبەلاۋدە ھەم ايمىزۋدە استعمال قىلماس مىگر حلال نىعمەت اشى تورغان دىيانتلى ايزگو خاتوننى استعمال قىلۇر. چونكە حرامدىن حاصل بولغان سۈندە بىركەت يوقىدىر. بس بالانىڭ اوسمكى شول سۈت اوزرە بولسە تى ناچار وخىيىتلىكىدىن حاصل اولوب بالانىڭ طىبەتى ناچارلىقىغە مناسب بولغان نىسەلەرگە مىل قىلۇر (آوشور)؛ ھەر قىچان بالادە تىمىز (بەنى بەض نىسەلەرنىڭ بەضىسىدىن آيرىمالەرنى بىلمەك) علامەتلەرنى كورسە، تىبىشلى بولادىر بالانى بىگىرك صاقلامق. تىمىز قىلمىڭنىڭ اولۋى قىتى بالادە (ھىيە) ۱ اويالىقنىڭ اوللىرى ظاھىر بولماقەيدىر. بس ھەر قىچان بالا اويالوب بەض اشلەرنى قويا باشلاسە بو اش بولمى مىگر بالاغە عقلنىڭ نورى ياقىتورغانلىقىدىن بولادىر. ھتى بەض نىسەلەرنى قىبىچ وبەضسىنە خىلاف دىوب بىلۇر. بس بالا بىرنىسەدىن اويالوب ايكنچى نىسەدىن اويالىمى تورغان بولوب اور بىلۇر. بالانىڭ شول اويالىقنىڭ تەئالىدىن بالاغە ھىدە (بولاك) در. ھەم بالانىڭ قەلبى صافلىغىنە واخلاقىنىڭ خىشىلىغىنە دلالت

(۱) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة عن ابي هريرة رضى الله عنه).
الحياء من الايمان، والايمان في الجنة والبناء من الجفاء والجفاء في النار. رسول الله صلى الله
عليه وسلم ايتدى: (ھىيە) اويالىق ايماندىن، ايمان اھلى جەننەدەدر. قىبىچ سوزلەو
وھىياسىز بولۇق جفادىن، جفا اھلى تەمۈغەدەر.

قيلا تورغان سونچ بولور. هم بالانك بالغ بولغان وقتنده كامل عقللى بولماق بىرله سونچ بىرور. بس اويالا تورغان صبىنى بوش بىارورگه تىرش توگل بلكه اويالماق وتمىزى بىرله اوزىنى ادب كه اوگرتورگه ياردم ايتولسون.

آشاو حقنده ادب اوگرتمك بيانى

تورلو صفتلردن بالاغه اول اوستون كيله تورغان (بالانى جيكا تورغان) صفت، آشاوغه قونسز وييك حريض بولمقدىر. بس تيوشلى بولادر بالاغه آشاو توغرىسندى ادب اوگرتمك، مثلا: طعام آشاغان وقتده اوڭ قولى ۲ بىرله گنه آشامقى، آشاغان وقتده بسم الله ايتمكى، اوزىنه ياقن يردن آشامقى، و آشارغه باشقه كشىلردن الوك كرشماوى، آشقه هم آشاوچيلرغه كوزىنى نگوپ قاراماوى، و آشاوده آشقماوى، ولقمىنى يخشى چاينامكى، ولقمىلر آراسىنى توتاش قلمماوى، آشاغان وقتده قولىنى وكيومىنى و آش ياولقنى بلچراتماوى ۳ و بعض وقتده يالغز ابكمك گنه آشارغه عادتلاندىرمك، تاينكه ابكمكىنى ادام (يعنى سوت، قاتق، ماي، كىبى نرسىلر) بىرله گنه آشاو تيوش ديوب بلماسون اوچون. دخى

(۲) عن عمر بن ابي سلمة (في المشكاة والطريقة وغيرهما) قال كنت غلاما في حجر رسول الله صلى الله عليه وسلم وكانت يدي تطيش في الصحفة فقال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم سم الله وكل بيمينك وكل مما يليك. عمر بن ابي سلمة رضى الله عنه دن روايت قىلدى، اول ايتدى: مين رسول الله صلى الله عليه وسلم ناك تربيه سنده بالا ايدىم، مينم قولم صاوتده آشغوب حركتلاندىر ايدى (يعنى صاوتنك تورلى يزندن آاوب آشيدىر ايدىم). بس رسول الله صلى الله عليه وسلم ميكا ايتدى. بسم الله آيت واوڭ قولڭ بىرله آشا، و اوزيڭا ياقن يردن آشا دىدى.

(۳) چونكه تن، وكيوم وايو و باشقه اورنلرنى كرسز وچويسز وپاك توتىق سنتدر، بونڭ خلافي مكر وهدىر.

صبي بالا فاشنده كوب آشاونى ۳ قبيح كورسانلور كوب آشاونى
حيوان لرغه اوخشاتمق برله، وبالا آلدنك كوب آشاونى صبي لرنى
خورلمق برله. هم آز آشاونى ادبى صبي لرنى آنك آلدنده
ماقمامق برله، دغى بالاغه سوكلى كورسانلور طعام برله ايثار ۲
قلمقنى، واول ايثار قيلمق سببى قايفورمق نك آز لغينى سوكلى
كورسانلور، دغى نينداى طعام بولسده قوبى وقاى پشكان طعام
برله قناعت قلمقنى سوكلى كورسانلور. (دغى بالانى آشاون
الوك هم صوك قولينى يوماقغه؛ عادتلاندريلور دغى آشاغان وقتده
لقمهسى ۵ ياكه والچى توشسه چوپلاب آشارغه اوگرتلور، صو،

(۳) عن ابن عمر رضى الله عنهما (في الطريقة) انه تعشأ رجل عند النبي صلى الله تعالى
عليه وسلم فقال كنى عنا جشاءك فان اكثرهم شبعوا في الدنيا اطولهم جوعا يوم
القيامة. ابن عمر رضى الله تعالى عنهما دن روايت قلندى، حقيقتده برابر پيغمبرمز
صلى الله تعالى عليه وسلم فاشنده كيكردى، بس پيغمبرمز صلى الله عليه وسلم اول ايرگه
ايتدى، بزدن كيكر وكنى دوندرگل. حقيقتك آدملرنك دنياده كوبرك تويغاني قيامت
كوننده اوزاغراق آچ تورغانى در.

(۲) (ايثار) نك معناسى: بر كشى بر نرسهگه محتاج بوله توروب شول نرسهنى
باشقه محتاج كشيگه وبرمك واحسان قيلمق معناسيندر. بو ايثارهم شرعاً وعقلامدوح اشدر.
(۴) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في شمائل الترمذى والمشكاة عن سلمان
رضى الله عنه) بركة الطعام الوضوء قبله والوضوء بعده: رسول الله صلى الله عليه وسلم
ايتدى: طعام نك بركتى طعامدن الوك هم طعامدن صوك قول يومق ايله حاصل
بولور: وفي رواية (في الاحياء): الوضوء قبل الطعام ينفى الفقر، وبعده ينفى اللمم.
ايكنچى روايتده ثابتدر، طعامدن الوك قولنى يومق قيقيرلكنى يبارور، وطعامدن
صوك يومق كچرك گناهنى ياكه ديوانهلقنى يبارور، والله اعلم.

(۵) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في الاحياء والمشكاة عن جابر رضى الله عنه)
اذا وقعت لقمة احدكم فليأخذها وليمط ما كان بها من اذى ثم ليأكلها ولا يدعها
للسيطان. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: هر قچان سز نك براوگزنك لقمهسى
توشسه، بس اول لقمهنى آسون، اول لقمهده بولغان اذانى [چوپنى] كيتارسون،
صوگره اول لقمهنى آشاسون، وشيطانغه قويماسون، ديدى.

یاکه باشقه نرسه اچکانده توتاشلای هم آیاق اوستون اچماینچه اولتروب وصولو آلوب هم صوزوب ۶ اچارگه وطوبماسدن الوک توقتارغه اوگرتاور. و آشاغان اچکان صوکنده حمده ۷ ایتورگه عادتلاندریلور).

کیوم حقنده هم باشقه خصوصده اولان ادبدر بیاننده.

دخی ایر بالاغه آق ۸ نوسده کیومارنی سوکلو کورساتلور یفاک یا که نرلو نوسده گی کیومارنی سوکلو کورساتولماس. ایر بالا فاشنده (سویلانوب) قرارلاندریلور حقیقتده یفاک کیومک

(۶) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في الاحياء) مصوا الماء مصولا تعبوا عبا فان السكباد من العب. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: صوني يومشافغنه صوروب اچكز، صولو آلماينه بر صولوده اچماكز چونكه باور آورووی صونی بر صولوده اچمكدن حاصل بولور ديدى. وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة عن ابن هريرة رضى الله عنه) لا يشرین احدکم قائما فین نسی منکم فایستقی. دخی ايتدى رسول الله صلى الله عليه وسلم البته سزنگ هیچ براوگز آیاق اوزره بولقان حالده اچماسون، بس سزدن هر کم اونوتسه (یعنی اونونوب اچسه) بس اول کشی (اچکانون) قوسسون ديدى.

(۷) قال ابو سعید الخدری (في المشكاة) كان رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا فرغ من طعامه قال الحمد لله الذى اطعمنا وسقانا وجعلنا مسلمين. ابو سعید الخدری رضى الله عنه ايتدى: رسول الله صلى الله عليه وسلم هر قچان آشاوندن بوشاسه، الحمد لله الذى اطعمنا وسقانا وجعلنا مسلمين، ديوب ايتور ايدى.

(۸) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة عن سمرة رضى الله عنه) البسوا الثياب البيض فانها اطهر واطيب واتفوا فيها موتاكم. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: آق کیوملر کیوگز، حقیقتده آق کیوملر باكرک و خوشرق کیوملردر، اول آق کیوملرگه اولوکارنگزنى كفلا گز ديدى.

وتورلو توسده كيوملر كيمك خاتونلر هم خاتونلرغه اوخشى تورغان
ايرلر اشيدر. حقيقتك كامل ايرلر بوندىن عارلانوب يوزدوندرلر ديو،
هم بونى بالاغه تكرار قلنور. هر چقان ايكنچى صبى اوزرنك يفاك ۹
كيوم ياكه تورلو توسده اولان كيومنى كورسه، آثا انكار ايتمك
وانى خورلامق تيوش، (اما خاتون قز اوچون يفاك كيوملر
وتورلو توسده ۱۰ اولان كيوملر كيمك مذموم توگلدلر).

دخى صبى بالانى دائما خوش نعمت وراختنه بولوغه هم يخشى
كيوملر كيوكه عادتلانگان صيبيلردن صافلامق تيوش. دخى صبى بالانى
صافلامق نيوشلى يخشى كيوملر كيوكه ودائما راحتك بولوغه رغبتلاندره
تورغان سوزنى سويلى تورغان هر بر كشى كه فاتناشودن. چونكه
صبىنى هر چقان اول اوسوونده بوش يبارلسه، كو برك وقتده
صبى بالا ناچار خلقلى بولوب چغار، بيك يالغانچى، ويك كونلاوچى،
واوغرلاوچى، وسوز يورتوچى، هم بيك قارشوچان، وكوب
سوزلى، وكولاكولى، ومكرلى (حيلهلى)، وافعال واقوالده تورلو
بزوقلدىن چيركانمى تورغان بولور. صبىنى اوشبولارنك بارچهسندن
يخشى ادب اوگرتمك ايله گنه صافلانور.

(۹) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة عن ابى موسى رضى الله عنه)
احل الذهب والحريير للانث من امتى وحرم على ذكورها. رسول الله صلى الله
عليه وسلم ايتدى: آلتون ايله يفاك امتم ناك خاتونلرينه حلال، وايرلرينه حرام
قلدى، ديدى.

(۱۰) رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة عن عبدالله بن عمرو بن العاص
رضى الله عنه) قزل توسده كيوم كيگان كشيناك سلامنى قايتارمادى، صاريغه
بويغان كيومنى كيودن نهى قىلدى. وايتدى بو كفار كيوملرندندر. صارى كيومنى
كيگان كشى يوبوب كييارگه رخصت استادى. رسول الله صلى الله عليه وسلم رخصت
ويرمادى بلكه ياندر رغه قوشدى. قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المفاتيح) اياكم
والحمر. فانها زى الشيطان. رسول صلى الله عليه وسلم ايتدى: سز يراق بولگن
قزل توسدن حقيقتده قزل توس شيطان زينتى در، ديدى.

صوگره بالانی مکتب ده شغلاندریلور. بس قرآن او گرنور، وایز گولرنك خبرلرینی وایز گولك ایدوچیلرنك حکایتلرینی، وآنلرنك حاللرینی او گرنور (یعنی عالمر وایز گولرنك حاللری بیان ایدلسگان تاریخ کتابلرینی اوققولور). کوکلنده ایز گولرنی سومك اورناشسون اوچون. وعشق اهلی ذکر ایدلسگان شعرلردن بالانی صافلاندریلور. دخی صبی نی صافلانور طبیعتنك نچکه لسگندن وزیرك دن دیو گمان قیلنغان ادیبلر برله قاتناشودن، چونکه ادیبلر برله قاتناشو صبیلرنك قلبلرنده بزوقلق اورلغینی چاپار.

صوگره هرچان صبی دن کورکام خلق، وماقتاولی اش ظاهر بولسه، تیوشلی بولادر شول یخشی لغی برابرینه صبی نی حرمتلامك هم صبی نی شادلاندره تورغان نرسه برله مکافات قلمق (بولاكلماك) هم آدملر آراسنده آنی ماقتامق تیوشلی در. شول یخشی لغینه بعض حاللرده خلافتی قلسه اولاشندن غافللك گه صالنورغه کرک، پرده سنی برتماسقه هم آچماسقه کرک. دخی صبی غه اظهار قلماسقه کرک بونك مثلینه برر کشی نك باطراق قلمقی ممکن بولووینی، خصوصا صبی اول خلاف اشینی قاپلاسه ویاشوررگه اجتهاد قلسه؛ چونکه خلافتی قیلو ممکن بولووینی بالاغه اظهار قلمق گاه وقتده بالاغه معصیتکه باطراق قیلونی پیدا قیلور عتی خلافتی قیلووی کشیگه بلونسه ده فایغورماس، شول تفدیرده ایکنچی مرتبه شول اشینه قایتسه (یعنی شول ناچار اشینی اشلاسه) بس تیوشلی بولور بالانی یاشارون شلته لمك وخالفتی قیلووینی الوغ کورساتمك، وایتولور بالاغه ایکنچی مرتبه بوندای اشنی تلودن صاقلان ویراق بول، وبوندای اشنی قلووکنی کشی بلسه آدملر آراسنده خور بولورسون دیو، وبالانی هر وقتده کوب شلته فلماش، چونکه بالانی کوب شلته قلمق بالاغه جینگل قیلور شلته ایشوتمکنی، وناچار اشلر قلمقنی،

وگولندن سوزننگ اثرینی توشورر. بالاننگ آتاسی بالا برله سوبلاشکان سوزیننگ هیبتنی صافلاوچی بولسون، بس بالانی هر وقتک شلته قلمای بعض وقتک غنه شلته قلور. بالاننگ آتاسی بالانی آتاسی برله قورقتور (یعنی بالاغه ایتور آتاگه ایتورمن دیو)، هم بالانی ناچار اشلردن طیار. وبالانی کوندز یوقلاودن طیمق تیوشدر. چونکه کوندز یوقلاو یالقاولقنی پیدا قیلادر. کیچ یوقلاودن ۲ طیماسغه تیوشلیدر. واکن یومشاق توشا کلردن منع قیلنور. اعضاسی فاطیلانسون هم نفلانسون اوچون، وننی سیمرماسون اوچون چونکه یومشاق توشا کلرده یوقلانولسه راحتلکدن آیرلوجه صبر ایتماس، بلکه بالانی عادتلاندرلور توشا کده هم کیوم و آشاوده قاتی نرسه لرگه. دخی بالانی منع قیلوق تیوشدر هر بر یاشرنده اشلی طورغان اشلرندن، چونکه بالا اول اشنی یاشرمیدر مگر اول اشنی ناچار اش دیوب اعتقاد قیلغان اوچون گنه یاشره در. بس هر چقان بالا ناچار اشلرنی قویارغه عادتله نسه بالانی یالقاولانماسون ۳ اوچون کوندزنگ بعض ساعتلرنده جایاو یوررگه، و حرکتله نوگه و ریاضتکه عادتله ندرلور. قول و آیفالارینی آچماسقه و آشغوب یورماسکه هم قوللرینی صالندرمای بلکه کوکره گینه قویوب یوررگه عادتله ندرلور. دخی بالانی آتا آتاسی ملکه گان نرسه برله یاکه آشامق اچمک

(۲) بالانی کوب یوقلاودن طیلور. چونکه کوب یوقلامق بالانی ناچارلاندر. وذهنینی آوریاتور. و خاطرینی اولتورر. بوکوب یوقلاوننگ یارامای کیچه در. اما کوندوز هیچه یوقلاتورغه یارامیدر. (تهذیب الاخلاق).

(۳) چونکه یالقاولق کشینی فائیلی مقصودلرندن محروم قالدردر. بیت (فی القصیده البستیة) دع التکسل فی الخیرات تطلبها * فلیس یسعد بالخیرات کسلان معناسی ایستی تورغاننگ یشخلی لرده یالقاولانونی قویغل، چونکه یالقاولق کشی ایرگولکلرنی تابماس.

وکیمک نرسهسی برله یاکه یازو طاقتهسی ۲ وفاره صاوتی برله، ایداشلرینه ماقتانودن ۳ منع قیلمور. بلکه صبی نی توبانچیلک ۴ قیلورغه واوزینه فاتناشه طورغان هرکمتی ۱۱ قیلورغه و آلا ر برله سویلهشوده ۱۲ یومشاق لوق قیلورغه عادتله ندر اور.

دخی صبی نی کوزینه کورنگان هر نرسه نی صبی لر فولندن آلودن منع قیلنور. حیاء ایدوچی کسه لر نڭ بالاسندن بولسه اویاتلق یوزندن طیولور، وبالاغه بلدرلور حقیقتده

(۲) امام غزالی نڭ بو سوزندن بلوندر آلا ر زماننده بالالارغه یازو هم حساب اوگرتور اوچون یازو تاقئاسی استعمال قلغانلر ایکان بلکه پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم زماننده بارلغی بعض حدیثدن آگلاندر حدیث (فی الاوقیانوس) (لا یباس ان یصلی الرجل وفی کمه سبوره) معناسی: ایرنڭ جیگنده یازو تاقئاسی بولغان حالک نماز اوقماقنده ضرر یوقدر. بلیم نه اوچوندر بزم زماننده بویردهگی بعض کشیلر یازو تاقئاسنی یاراتمیلر. یازو هم حساب اوگرنمک اوچون فائکسی کوب بولغان اوچوندرمی؟ عجب پیغمبرمز زماننک جیگنکه قویوب نماز اوقورغه یاراغان یازو تاقئاسی بوزماک برده استعمال قلورغه یارامی درست توکل ایمش، جهالت نهلر اعتقاد قلدرمی ونهلر سویلاتمی؟ بلمگاننی سویلاودن صاقلانمق تیوشیلدر.

(۳) چونکه ماقئانمق خلقسن متکبرلر صفتیلر.

(۴) چونکه توبانچیلک قلمق پیغمبرلر علیهم الصلاة والسلام و سلق الصالحون رحیم الله نڭ صفتی در.

(۱۱) قال رسول الله صلی الله علیه وسلم (فی شرعة الاسلام) من اکره من اخاه المسلم فکانما یکره ربه. رسول الله صلی الله علیه وسلم ایتدی: هرکم مسلمان قردشینی حرمت قلسه، گویا اول کشی ربسینی حرمت قیلور.

(۱۲) قال رسول الله صلی الله علیه وسلم (فی الطریقه المحمدیه عن مقداد بن شریح رضی الله عنه) موجب الجنة اطعام الطعام وافشاء السلام وحسن الکلام. رسول الله صلی الله علیه وسلم ایتدی: جنتنی واجب ایتکوچی نرسه طعام آشاتمقدر، و سلامنی فاش قلمق در، و سوزنڭ کورکام بولمقی در (یعنی یومشاق سوزلی بولمق در) دیدی.

یوقاریلق ۱۳ کشیگہ بیروده در، کشیدن آلوده توگلدر، کشیدن آلمق ناچارلق و خسیس لك وتوبانلك در دیو. واگر فقیر بالاسندن بولسه بلدرلور آکارغه کشیدن ۱۴ طمع قیلوق (امیدلنمك) و آلمق حقارت و خورلقدر، حقیقتده کشی دن طمع قیلوق و آلمق ات اشیدر. چونکه ات بر لقمه نی قویرغنی سلکوب کوته در طمع فیلادر دیو. دخی صییلرغه آلتون کمش سومکنی ۱۵ هم بو ایکوینه حر یص بولماقنی مطلقاً قبیح کورساتلور. صبی نی بلان و چیان لردن صافلاندرودن کو برهك آلتون و کمش دن صافلاندرلور. چونکه آلتون کمش سومك و بو ایکوینه حر یص بولمق نك بیلای صییلرغه غنه توگل بلکه الوغ لارغه ده آغو هم زهرلر نك بلاسندن ضرر لیراقدر. دخی بالانی مجلسنده توکر ماسکه، و سگگر ماسکه، هم کشی یاننده ایسناماسکه، و کشیگه آرطی برل، طور ماسقه، و بر آیاغی اوستینه ایکنچی آیاغنی قویماسقه هم ایك آستینه اوچینی قویماسقه، و یا کاغینه

(۱۳) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة) اليد العليا خير من اليد السفلى. واليد العليا هي المنفقة والسفلى هي السائلة. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: يوقارغی قول ایزگور کدر توبانگی قولدن، یوقارغی قول کشیگه بیرو تورغان قولدر، توبانگی قول صور اوچی قولدر.

(۱۴) قال رجل (في الطريقة عن سعد بن ابي وقاص رضي الله عنه) يا رسول الله اوصني قال عليك بالاياس مما في ايد الناس وياك والطمع فانه الفقر العارض. رسول الله صلى الله عليه وسلم گه بر اير ايتدى يار رسول الله ميثا وصيت ايتكل ديدى. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى آشا، سين لازم بول آدملر قولنده بولغان نرسه لردن اميد كيسمك گه، واوزگنی يراق قلمغل طمع قلودن چونکه طمع قلموق حاضر محتاجلق در ديدى.

(۱۵) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في الاحياء) حب المال والشرف ينبتان النفاق في القلب كما ينبت الماء البقل. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: مال هم الوغ لقنى سومك قلبك منافق لقنى اوستور لر، نيتاك صوياشل نرسه لرني اوستره در ديدى.

قولمىنى قوبوب بلاكىنه طايانماسقه عادتله ندرمك تيوشدر. چونكه بو اشار يالقاولق نك دليليدر. دخى بالاغه اولتورمق روشىنى اوگرتلور، وكوب سويلاودن ۱۶ بالانى طيولور. وبالاغه بيان ايديلور حقيقتك كوب سوزلى بولمق قاتى يوزلو ادبىسز وحيامىسز بولمقغه دليلدر، وكوب سويلاو ناچار ادبىسز كشى نك بالالارى اشيدر ديو. دخى بالانى آنط ۱۷ ويمين ايتودن بتونلاى منع قىلنور. راست بولسدهه يالغان آنط بولسدهه، كچوك وقتدهه آنط ايتارگه عادتلانماسون اوچون. دخى بالانى سوزنى باشلاب ۲ سويلاودن منع قىلنور، وسويلاماسكه ۱۸ عادتلاندريلور، صورالغان قدرگنه جواب

(۱۶) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة عن ابي ثعلبة الجعفي رضی الله عنه) ان احبكم الى وافر بكم منى يوم القيامة احاسنكم اخلاقا وان ابغضكم الى وابعدكم منى مساويكم اخلاقا الثرثارون المتشدقون المتفهبون. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: قيامت كوندنه ميگنا سوكلوراكغز وميگنا يافترانغز، كوركاراك خلقلى لركزدر. وميگنا آچولى راغز وميندن يراغراقغز كوب سويلاوچى وسوزنى اوستاروب آوزچىتى ايله سويلاوچى وتكبرك قىلوچى ياوزراق خلقلى لركزدر ديدى.

(۱۷) چونكه آنط ويمين ايتمك يالغانغه بولسه، يمىن غموس اسمك بولوب الوغ گناهدر. قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في الطريقة عن عبدالله بن عمر رضی الله عنها) الكبائر الاشراك بالله وعقوق الوالدين وقتل النفس واليمين الغموس. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: الوغ گناهلر بر نرسهنى اللهغه اورتاق (شريك) قيلمقدر دخى آنا آناغه گناه (وقارشولق) قيلمقدر وكشى اولتورمكدر وقصدا يالغان آنط ايتمكدر ديدى. يالغان بولماسدهه ضرورتىسز كوب يمىن ايتمك الله تبارك وتعالى نى تعظيمغه خلاف اولدقندن بيك تيوشىسز وناچار اشدر. اما الله دن باشقه نرسهلر ايله يمىن ايتمك حرامدر: بعضيار كفر ديمشار. العياذ بالله.

(۲) چونكه سوزنى باشلاب سويلامك ادبىسزلكدن وكوب سوزلى بولمقدن كيلهدر.

(۱۸) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة عن عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما) من صمت نجاء. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: هر كم سويلامىجه تياك تورسه كوب آفتلردن قورتلور ديدى. وقال ايضا (في المشكاة عن علي بن الحسين رضی الله عنه) من حسن اسلام المرء تركه مالا يعنيه. دخى ايتدى رسول الله صلى الله عليه وسلم: ايرنك اسلامى نك كوركاملىگىندى، هر بر فائدهسىز سوز واشنى قويمقى.

ييت: اذا تم عقل المرء قل كلامه * وايقن بحق المرء ان كان مكثارا.

هر قچان ايرنك عقلى كامل بولسه، سوزى آز بولور. ايرنك احمق لغىنى شهبىسز تحقيق بل سىن كوب سويلاوچى بولسه.

بىرودە سويلار. ھر قچان اوزندن ياشدە الوغ بولغان باشقە كشى سويلاسە يىخشى طىكلارغە عادت لاندريلور. واوزندن اوستون كشى گە آياق اوزرە تورماقغە، و آڭا اورون كىڭايتما كگە، و آنڭ قاشندە اولتورمقغە عادت لاندريلور. دى بالانى بوش سوز سويلادون وقبيح سوزلردن منع قىلنور. وكشىگە لعنت ۱۹ فلودن، وسوگودن ۲۰، وبولردن بعضسى تلىدە يورى تورغان ياوز كشىلرگە (وناچار سوزلى وناچار فعللى بالاارغە) قاتناشودن بالانى منع قىلنور. چونكە اوشبولر (يعنى مذكور بوز وقلق لر) چاره يوفكە ياوز يولداشلردن ايارە در ۲.

(۱۹) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة عن ابن مسعود رضی الله عنه) ليس المؤمن بالطعان ولا باللعان ولا الفاحش ولا البذيء. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: مؤمن كەسە كشىگە تور توب سويلوچى بولماس، دى لعنت قىلوچى بولماس، وبوزوق سوزلى، اوياتىز بولماس ديدى.

(۲۰) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة عن عبدالله بن مسعود رضی الله عنه) سباب المسلم فسوق وقتاله كفر. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: مسلماننى سوكمك الله نىڭ طاعتىدىن چىقمىدەر، و مسلمان برە اولترشماك كفردر. يعنى دىندن چىقمىدەر. (۲) يعنى مجلس وايبداشلك بىك اثرلىدەر. بالا يىخشى كشىگە قاتناشسە يىخىلغى ايارور، وناچار كشىگە قاتناشسە ناچارلغى اياروب بالا فاسق وياوز بولوب هلاك بولور. بيت: (في ادب الدنيا والدين)

عن المرء لا تسأل وسل عن قرينه * فكل قرين بالمقارن يقتدى.

ايرنڭ حالىنى سوراما بلكە ايبداشنىڭ حالىنى سورا چونكە ھر بر ايبداش اوزىنڭ ايبداشنىە ايارە در. يعنى بر ايرنڭ نىندى كشى ايدوكىنى بولساڭ كىلسە، اول ايرنڭ ايبداشلىرىنە قارا، ايبداشلىرى يىخشى بولسە اول اير يىخشى بولور، ناچار بولسە ناچار بولور. بيت: (في ادب الدنيا والدين)

اذا كنت في قوم فصاحب خيارهم * ولا تصحب الاردى فتردى مع الردى.

ھر قچان بر قوم اچىدە بولساڭ سىن، بس اول قومنىڭ ايز گوركلرىنە يولداش بول. ناچارلارىنە يولداش بولما، چونكە ناچارلرىنە يولداش بولساڭ، ناچار كشى برە برگە هلاك بولورسون. خصوصا مسائل شرعىدىن جىنگىلگە صاياب يوروچى بوزوق اعتقادلى دىانتىز كشىلرگە قاتناشودە كامل صاقلانمق تىوشلى در.

صبی لرغہ ادب اوگرتمک اصلیدہ آلارنی یاوز بولداسلاردن صافلامق در .
 دخی بالاغہ تیوشدر سبق اوقتوچی خلفہ سی صوقسہ کوب
 قچقرماوی، وقتنہ چغارماوی، وہیچ کمین شفاعت وپاردم ایستاماوی ۲،
 بلسکہ بالاناک صبر ایتمکی تیوشدر . بالاغہ اینولور حقیقتدہ خلفہ ناک
 صوقمافینہ صبر ایتمک بوراکلی بہادرلر وایرلر عادتیدر . وکوب
 قچقرمق قلار و خاتونلر عادتی در . دخی بالاغہ مکتب دن اوینہ فایتقاچ
 آروب زحمتلانماس قدر کورکام اوپون اوینارغہ اذن بیرمک
 تیوشدر . مکتبده آروب زحمتلانووندن اویناب راحتلانسون
 اوچون چونکہ بالانی اویناودن طیمق، و آنی دائما علم اوگرنوگہ
 کوچلامک، صبی ناک قلبنی اولترور . وزیر کلکینی بترور . وآنک
 ترکلکنی بولغانچ قلور . حتی صبی بتون لای مکتب دن فوتولورغہ
 حیلہ ازلار .

دخی صبی بالاغہ آنا آناسینہ ۳ ہم خلفہ سینہ وادب اوگر توچی سینہ
 واوزندن یاشدہ الوغ بولغان ہر کمگہ یاقن کشی سینہدہ ہم یاط
 کشیگہدہ اطاعت قلماقغہ اوگرتمک تیوشدر . و آلا رغہ الوغلق
 و الوغلامق ۲۱ کوزی ایلہ قارارغہ اوگر تولور، و آلا ر آلدنک اویناوینی

(۲) چونکہ بو اشلر بالاناک بوزولماقینہ وشدن چقماقینہ سببدر . لکن خلفہ لردہ
 شا کردلرگہ خصوصاً بالا شا کردلرگہ کامل شفقتلی بولمق تیوش وسنت در .

(۳) آنا آناغہ شرعاً مباح بولغان اشلردہ اطاعت قلمق بوی صنمق واجب اولوب
 قارشولق قیلیمق الوغ گناہدر .

(۲۱) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة عن ابن عباس رضي الله عنهما).
 ليس منا من لم يرحم صغيرنا ولم يوقر كبيرنا ويأمر بالمعروف وينه عن المنكر .
 رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدی: کچوکلر مزگہ شفقت قلمغان کشی، و الوغلامق
 الوغلامغان کشی، دخی امر بالمعروف ونهی عن المنکر قلمغان کشی بزدن توگلدر .
 یعنی کامل مسلمان توگلدر .

قوبه قغنه اوگرتولور. وهر قچان بالا اوگنسی صولدن
 آبرورلق یاشکه (یدی گه) بتسه، نماز ۲۲ و طهارتنی قویماقنی جینگلگه
 صایماسقه تیوشدر. ورمضان آبی نڭ بعض کونلرنده روزه توتوق
 برله بیورلور. وایر بالانی یفاک و آطلاس کبودن، و آلتون ۲۳

(۲۲) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (في المشكاة عن عمر بن شعيب عن ابيه
 عن جده رضى الله عنهم) مروا اولادکم بالصلوة وهم ابناؤ سبع سنين واضربوهم
 عليها وهم ابناؤ عشر سنين وفرقوا بينهم في المضاجع. رسول الله صلى الله عليه وسلم
 ایتدی: بالالارگزنی یدی یاشلرنده وقتده نماز برله بیورگز، واون یاشلرنده وقتده
 نماز اوچون بالالارگزنی صوغگز، دخی یاتا تورغان اورنلرنده بالالارگزنی آراسنی
 آیرگز دیدی. یعنی اون یاشلرنده وقتده نماز او، و ماسه لدر صوغوب وقاتیلق برله
 نمازنی اوقتگز دیمکدر. یوقلاغان و قتلرنده آرارینی آیرمق نڭ حکمتی بودر:
 چونکه غالباً اون واوندن ارستون یاشده اولان بالالارغه قوه شهوانیه غلبه قیلادر.
 بس وقاع وآنڭ مقدماتنی آرزو قیلادر، خصوصاً یوقو آراسنده بو آرزو قوتلانو ب
 بالا اوزینڭ بحمی ایله اولسده وقاع و لواطه یا که بونلرنڭ مقدماتنی اجرا قلماقغه
 مباشرت قلماسون اوچون سیدالکونین صلی الله علیه وسلم بالالارنی یوقلاغان
 و قتلرنده بر برندن آیروب یاتقررغه قوشمشدر. بس اون یاشکه ایرشکان و بر
 برینه یاط بولغان ایر و قز بالالارنی سبق مکتبلرنده یا که باشقه اورنلرده برگه
 قاتناشوب یرودن صاقلامق تیوشیلدر. بالانی نماز او قورغه اوگرتمک، و بو توغریک
 کامل اجتهاد قیلوق تیوشدر. چونکه نماز ایمان دن صوگره اسلام دینی نڭ ایڭ الوغ
 رکیدر. و بندنی گناه لردن و بوز قلقلردن طیار. نتاک قرآنده گلدی (اتل ما اوحی
 الیک من الکتاب و اقم الصلوة ان الصلوة تنهی عن الفحشاء والمنکر و لذکر الله
 اکبر و الله یعلم ماتصنعون) معناسی: ای محمد او قوغل سیگا وحی قلونغان قرآنی
 دخی نمازنی اقامت قلغل! یعنی نماز نڭ حقنی رعایه قلوب او قوغل حقیقتده نماز
 بوزق اشلردن طیار، دخی شرع و عقلغه خلاف بولغان اشلردن طیار. البته الله نی
 ذکر قلمق باشقه طاعت و عبادتلردن الوغراقدر. الله سز نڭ قیلغان هر اشگزنی
 بلدر. بالا اون یاشکه ایرشکچ روزهنی توتارغه هم باشقه شرعی حکملرنی رعایه
 قابوب یورتورگه یومشاقلق و قاتیلق برله قوشمق تیوشیلدر.

(۲۳) عن علی رضى الله عنه (في المشكاة) ان النبى صلى الله عليه وسلم اخذ حريراً
 ففعله في بيته واخذ ذهباً ففعله في شماله ثم قال ان هذين حرام على ذكور امتي.
 حضرت علی رضی الله عنه دن روایت قلدی: حقیقتده بیغمبرهن صلی الله علیه وسلم
 قولینه یفاک الدی بس اوڭ قولینه توتدی. دخی آلتون آلدی بس صول قولینه
 توتدی. صوگره ایتدی حقیقتده بو ایگوی اتمنڭ ایرارینه حرام در دیدی.

استعمال قلودن يراق قىلنور. و شرع شريفنىڭ حدودىدىن محتاج بولغان
 هر بر مسئلهسىنى بالاغه اوگرتلور. ۲. اوغراودن، و حرام آشاودن
 بالانى قورقتلور، دىخى خيانت ۲۴ قلودن، و يالغان سويللادن، و قبيح
 و بوزق سوز و اشدن و صبيلرنى جيڭا تورغان هر بر صفتدىن بالانى
 قورقتلور، بالانىڭ اوسمكى صبيلقى وقتىدە شول روشلى (يعنى بيان
 ايدىلگان آداب اوزره) اولسه، بس هر قچان باغلققە ياقىلاشسە بو
 اشلرنىڭ سرلرىنى (فائىدە و حكمتلىرىنى) تانورغە و بلورگە كوچى
 يتار. بس بالاغه ذكر قىلنور و ايتولر حقيقتدە آشالا تورغان نرسەلر
 (دارو و داء) لردر. آلاردن مقصود الله عزوجلنىڭ طاعتىنە انساننىڭ
 قوتلى بولماقيدىر. باشقى شى توغلىدر. حقيقتدە دىيانىڭ هيچ بر اصلى
 و نىگىزى يوقىدر. چونكە دىيانىڭ هيچ بقاسى يوقىدر. حقيقتدە اوام
 دىيانىڭ بارچە نعمتلىرىنى كىيسايدر. و دىنيا اوتوب كىتولە تورغان
 يورتىدر. قرالانە تورغان يورت توغلىدر. ۳. و آخرت قرارلاناچى

(۲) چونكە بالاغه محتاج اولان مسئلهلىرىنى اوگراتىلماسە بالانى تەوغيىن ساقلاو
 بولمىيدىر، بلكە بالانى دىيانە ضايع و سلاك قىلو و آخرتدە تەوغي اوتىنە بانماقپنە رضا
 بولوچىلىق بولادىر.

(۲۴) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (فى البخارى و مسلم عن ابى هريرة رضى
 الله عنه) آية المنافق ثلاث وان صام وصلى وزعم انه مسلم اذا حدث كذب، و اذا
 وعد اخلف، و اذا اؤتمن خان. رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتىدى: منافقنىڭ علامتى
 اوچىدر. گرچه روزە توتىسەدە، و اوزىنى مسلمان دىيۇب گمان قىلسەدە، هر قچان بر
 نرسەدىن خىر و ىرسە يالغان سويللار، و هر قچان وعدە قىلسە خىلافتقى قىلور، و هر
 قچان امين توتىسە خيانت قىلور دىيدى.

(۳) دىيانە هيچ كم قرارلانىمايچە بلكە دىنيا هر كم اوچون اوتوب كىتولەپكە گنە
 يورت بولسەدە بنى آدمنىڭ عاقبتىنى اويلامايۇب دىيانە وزىنتلىرىنە آلدانوب مىنگو
 قرارلانىور كىي دىنيا اوچون بر برلرىنە ياۈز «ماملەدە و جور ظلمدە بولنوب حركت
 ايتىكلرنىدىن انارى غفلتىدىن اويغانتىقى اوچون الله جل و علا تران كرىمدە بر نىچە

يورت در. اوتوب كيتولهچك يورت توگلدنر. حقيقتده اولم هر بر ساعتده كوتلدر. وحقيقتده زيراك وعقللى كشى الله تعالى قاشنده درجهسى الوغ بولسون اوچون، وجنتلرده اول كشيگه اللهنڭ نعمتلرى كيكيايسون اوچون دنياسدن آخرتى اوچون آزق حاضرلگان كشيدير. بس بالانڭ اوسوى ايزگو بولسه بالغ بولغان وقتنده بو سوزلر اثرلى وائر بيروچى، وسئشلى بولور. تاشقه ياصلغان زينت طاشده ثابت بولغان كى بالانڭ قلبنده

آيت ايله هم رسولى صلى الله عليه وسلمنڭ حديثى ايله دنيانى هم دنياغه عاشق اولوب عملرئى ضايع ايدوچيلرنى خورلامشدر. (قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (فى الاحياء) الدنيا ملعونة ملعون ما فيها الا ما كان لله منها) رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى: دنيا ملعونه در ودياده بولغان بارچه نرسه ملعون در. مگر اول دنيان الله اوچون بولغان نرسه ملعون توگلدنر. (وقال (فى الاحياء) رسول الله صلى الله عليه وسلم حب الدنيا رأس كل خطيئة) دخى ايتدى رسول الله صلى الله عليه وسلم دنيانى سومك هر بر گناهنڭ باشيدنر. (يعنى هر بر گناهنڭ باش سببى دنيانى سومك در والله اعلم.) (وقال ايضا: (فى الاحياء) ليحيئن اقوام يوم القيامة واعمالهم كجبال تهامة فيؤمر بهم الى النار. قالوا يا رسول الله مصلين قال نعم كانوا يصلون ويصومون ويأخذون هبة من الليل فاذا عرض لهم شيء من الدنيا وثبوا عليه) دخى ايتدى رسول الله صلى الله عليه وسلم قيامت كونك البته كوب قوم محشر يرينه كلور آلارنڭ عمللرى تهامة طاولرى كى (كوب) بولور. بس اول قوملرنى تموغغه تاشلارغه بيوريلور. صحابهلر ايتديلر يارسول الله اول قوملر نماز اوقيلار ايدىمى، رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتدى بلى نماز اوقيلر، روزه توتالار ايدى، وكپچهنڭ بر آز ساعتى آلار ايدى. (يعنى كپچهلرده بر آزوقت عبادت قىلالار ايدى، والله اعلم.) بس هر قچان آلارنڭ آلدينه آزغه دنيا نوسهسى ظاهر بولسه اول نرسه اوستينه سيكرهلر ايدى ديدى. يعنى دنياغه شول قدر عاشقلر ايدى كه كوزلرينه آزغه دنيا نرسهسى كورنسه يا كه بلونسه، اول نرسهنى كشى دن ئلوك اوزلرينه حاصل ايتو اچون آشوغوب شول نرسهنى حاصل ايتوگه كروشهر ايدى، شونڭ اوچون تموغغه صالنورغه بيوريلار ديمكدر والله اعلم. شونڭ كى دليللردن مستفاد اولماقغه بناء هيچ بر كشيگه فقط دنيا تركلرينه وماللرينه قرغوب حاصل ايتوگه اجتهاد قلماق درست اولمايوب بلكه اوزينڭ سلامتلكينه واخروى

ثابت بولور. اگر بالاناک اوسوی بوناک خلافتچہ یاوز بولسہ حتی صبی بالا الفتلانسہ اویونغہ وبوزق سوز، وبوزق اشلرگہ وادبسن حباسزلکگہ، و آشاوغہ، وکیوملرگہ، وزینتلہنوگہ، و ماقتانوغہ، قونسز وحریصلقغہ صبی بالاناک قلبی حقنی قبول ایتودن طایار و آیرلور. فورو نوفراددن دیوارنک آیرلوی کسی. بس شولای بولغاچ اشلرنک اوللریدر رعایہسی تیموشلی بولغان وقت چونکہ حقیقتدہ صبی بالا اصلندہ یغشیلقنی ویاوزلقنی قابل بولغان حالده یاراتامشدر. آنا آناسیغنه بالانی ایکی طرفنک برینه (یعنی یغشیلقغہ یا کہ یامانلقغہ)

فائدہلرینی حاصل ایتوگہ و مسلمان قردشلرینہ و جماعت مسلمیننک قوتلانما گینہ وسیلہ اولدغی ایچون ہم شول نیت برلہ دنیا نرسہلرینی و ماللرینی حاصل ایتوگہ اجتہاد قلمق نیقدر کوب بولسہدہ فضیلت و مستحبدر. تیموشلی اورنغہ صرف قلمق شرطی ایلہ. شوناک اوچون دنیانی و ہم ماللرینی هر جهتدن خور و مذموم صایبق درست توگلدلر. بلکہ هر کم دنیادن اوزینک اولوشینی و آخرتینہ فائدہ بیرور قدر مال قوتینی حاضر لیکگہ اجتہاد قلمق تیموشلیدر. خیر لو کشی دنیاسی اوچون آخرتینی و آخرتی اوچون دنیاسینی تاشلاماینچہ هر ایسکاوندن الوش آلفان کشیدر. قال رسول الله صلی الله علیه وسلم (فی ادب الدنيا والدین) لیس خیر کم من ترک الدنيا للاخرة ولا الاخرة للدنيا ولكن خیر کم من اخذ من هذه وهذه. رسول الله صلی الله علیه وسلم ایتدی. آخرتی اوچون دنیاسینی و دنیاسی اوچون آخرتینی قویغان کشی ایزگور کتکز توگلدلر. ولکن ایزگور کتکز دنیادن هم آخرتدن الوش آلفان کشیدر. وقال ایضا: خیر کم من لم یترک آخرته لدنیاہ ولا دنیاہ لا آخرته ولم یکن کلا علی الناس (فی الجامع الصغیر للإمام السیوطی) دخی ایتدی رسول الله صلی الله علیه وسلم: سز ناک ایزگورا کتکز دنیاسی اوچون آخرتینی و آخرتی اوچون دنیاسینی قویغان کشیدر، و آدملرگہ آغریق و بویک بولماغان کشیدر. وقال ایضا: (فی الجامع الصغیر) من بات کلا من طلب الحلال بات مغفورا له. دخی ایتدی رسول الله صلی الله علیه وسلم: هر کم حلال مال کسب ایتودن آریغان حاله کیچهنی اوتکارسه، اول کشی گناهلری یارلقانمش بولوب کیچهنی اوتکارر وقال ایضا: (فی الجامع الصغیر والمرقاة عن انس رضی الله عنه) طلب الحلال واجب علی کل مسلم. دخی ایتدی رسول الله صلی الله علیه وسلم. حلال مالنی کسب ایتوک هر بر مسلمانغہ واجبدر.

آوشدرورلر. رسول الله صلی الله علیه وسلم ایتدی: (کل مولود یولد علی الفطرة) هر بیالا فطرت اوزره توغدرلور. (یعنی دین اسلامنی قبول ایتوگه حاضرلننگان طبیعت اوزره توغدرلور) (وانما ابواه یهودانه او ینصرانه او یمجسانه) آنا آناسی غنه بالانی یهودی، یا که نصرانی یا که مجوسی قیلورار. (یعنی آنا آناسی یهودی بولسهلار بالالارینیده یهودی لگه آوشدرلار، نصرانی بولسهلار نصرانی لگه مجوسی اولسهلار مجوسیا لگه آوشدرلار.

تم ترجمه کلام الغزالی رحمه الله.

شرح

دخی بالانی عاذتله ندرمک تیوشلی در هیج کمنی خورلاماسقه وهیج
 کهگه ظلم قیلماسقه | قال رسول الله صلی الله علیه وسلم (فی صحیح
 الامام مسلم.) المسلم اخو المسلم لا یظلمه ولا یخذله ولا یحقره |
 رسول الله صلی الله علیه وسلم آیتدی: هر بر مسلمان ایکنچی مسلمان نك
 قرده شیدر. هیج بر مسلمان ایکنچی مسلمانغه ظلم قیلماش. و یاردمگه
 محتاج وقتک یاردمسز خور ایدوب فالدرماس. وغورلاماس. وغیبت
 قیلماسقه، وسوز یورتماسکه، وکونچیلک قیلماسقه، وکشی عیبی یوزینه
 آیتوب عارله ندرمهسکه و اویالتماسقه، وهیج کهگه الوغلق وتکبرلک
 قیلماسقه. چونکه بو اشلر همهسی حرام اشلردر. دخی هیج کمن
 مسخره قیلماسقه، وکولماسکه، وهیج کهگه ناچار لقب اسم قوشماسقه
 وناچار اسم برله قچقرماسقه. (یا ایها الذین آمنوا لایسخر قوم من قوم عسی
 ان یكونوا خیرا منهم ولا نساء من نساء عسی ان یکن خیرا منهم
 ولا تلمزوا انفسکم ولا تنازروا بالالقب بئس الاسم الفسوق بعد الایمان
 ومن لم یتب فاولئک هم الظالمون) ای مؤمنلر هیج بر قوم ایکنچی
 قومدن مسخره قیلماسون، شاید مسخره قیلنمش قوم مسخره ایدوچیلردن
 ایزگورهک بولورلر. دخی هیج بر خاتونلار ایکنچی خاتونلردن مسخره
 قیلماسونلر شاید مسخره قیلنمش خاتونلر مسخره ایدوچی خاتونلردن
 ایزگورهک بولورلر، واوزلرگزی عیبلمهگز (یعنی بعضکز بعضکزنی
 عیبلماگز والله اعلم) دخی بر برگزگه ناچار لقب اسم برله
 نداء قیلشماگز، نی قدر یاراماس وبوزق اسمدر مؤمن
 بولغان نك صوکنده ناچار اسملر برله نداء قیلشمافکز یا که معناسی
 نیدر یاراماس وبوزق اسمدر مؤمن کشیگه بو اشلرنی قیلوی
 سبیلی فسق برله ذکر قیلنوی. والله اعلم. وهر کم بو اشلردن

توبه فیلماسه، بس اول جماعت شولار ظالمردر. حاصل کلام ادبلی وانصافی مسلمان ایشونکان وکورگان وقتده رنجورلک وچیرکانورلک هر بر اشدن وهر بر سوزدن بالانی طیماق تیوش ولازمدر.

الله جل و علا بارچه مزنی کتاب وسنت ایله عمل فیلمانغه وحالمزنی اصلاح قلمانغه موفق ایلاسون. آمین وصلی الله وسلم علی سیدنا محمد وآله وصعبه اجمعین والحمد لله رب العالمین.

تم تحویر الکتاب فی ۱۳۲۴ سنه ه. ۴ محرم الحرام.

موافق ۱۹۰۶ سنه م. ۱۵ فیوژال.

* فهرست الكتاب * * * * * *

* * * * *	بيت
مقدمة	٢
برنجی باب یاگی توغان بالانی تریبه قیامق روشی بیاننده.	٨
عقبه بیانی.	٩
بالاغه اسم قوشوق و کورکام اسملر و یارا- ماغان اسملر بیاننده.	١٠
بالاغه سوت ایتمک بیانی.	١٢
ایکنچی باب بالاغه ادب اوگرتمک ننگ طریقی بیاننده.	١٤
آشاو حقنده ادب اوگرتمک بیانی.	١٨
کیوم حقنک هم باشقه خصوصک اولان ادبیلر بیاننک.	٢٠

كتاب سوداسى:

قزاندە،

حسینی ورثەلرینڭ.

كتابچیلیق ایله سودا ایدومز ۱۸۷۸ نچی سنەدن بیرو دوام ایتدکندن ۲۹ یللق تجربەمز ایله خلقمزه کیراکلی هر تورلی: عربچه، فارسیچه ترکیچه، قزاق (قرگیزچه) کتابلرنی هر وقت کیبنمزدە بولندرمقدهمز: زماننڭ کیدشینە قاراب، خلقمزنڭ دینی وملی فائدهلرینی کوزەتەراک الوغلرمزه بوش وقتلرنده اوقور ایچون هم مکتبلر ایچون خصوصی هر وقت یاگی کتابلر یخشی حروفات ایله گوزل صورتده طبع ایتدروب تورمقدهمز.

هر یل ایچون خصوصی دیواری (استیننی) کالیندار نشر ایدوب، کالیندارنڭ آرتنده شول آلونه طورغان وقتغه موافق نرسەلر یازلور.

مثلا ۱۹۰۸ سنە ایچون نشر ایدلگان کالیندار آرتینه: قربان بیرامی کونلرنده، قربان چالونڭ شرطلری و آنڭ فائدهلری طوغروسنده و باشقه بیرام-لرنڭکده خاصیتلری؛ آراده معنیلی و عبرتلی حکایەلر یازلوب باصدرلماقدهدر.

مشتریلرمزی هر جیتدن ممنون ایدرگه طرشو، بزنگ برنچی وظیفه مزدر.

آخیر سۆز:

КАЗАНЬ, Книжный магазинъ Н-въ Хусаиновыхъ.